

Paolo Toschi, *Le origini del teatro italiano*. Torino 1955 (Edizioni Scientifiche Einaudi). Str. 767, m. 4°. (Cena vez. 5000 lir.)

Raziskovanje začetkov gledališča se je omejevalo v polpretekli dobi na grško gledališče in na Dionizov kult. Sele napredujoča etnologija je jela opozarjati, da je mogoče začetke gledališča raziskovati na mnogo širši podlagi in pod splošno človeškimi vidiki, ne samo v ozkem okviru enega naroda antike. Med najvidnejšimi novimi deli te vrste je pač — žal, nedavno prezgodaj umrlega — švicarskega znanstvenika dr. Oskarja Eberleja zajetna knjiga *Cena lora. Leben, Glaube, Tanz und Theater der Urvölker*. (Olten u. Freiburg i. Br. 1954, 575 str.). Eberle je bil predvsem teatrolog; hotel je dati gledališki vedi trdno etnološko podlago. Kar je etnologija gledališki vedi in gledališču na splošno, to je folklor gledališču kulturnih narodov. V tem smislu se je namenil odstreti začetke italijanskega gledališča Paolo Toschi v svojem najnovejšem delu.

Za marsikoga bo ta lepa knjiga, plod 50-letnega avtorjevega znanstvenega dela, resnično iznenadenje. Iskal bo v njej »gledališče«, kakor ga je vajen v konvencionalnem pomenu besede, in znašel se bo sredi folklor. Rimski vseučiliški profesor Paolo Toschi, ki je začel svojo znanstveno pot z raziskovanjem italijanske religiozne ljudske poezije, je dobršen del svojega zanimanja posvetil liturgični in duhovni drami Italije. Kot predavatelj zgodovine narodopisja pa je razširil svoje zanimanje na vse panoge ljudskega življenja (opozarjam na njegovo imponantno knjigo: *Il folklore*. Torino 1951). Pri tem se mu je nateklo gradivo za to njegovo najnovejše delo, ki pomeni zato v določeni smeri mogočno sintezo življenjskega ustvarjanja. Paolo Toschi postavlja na začetek gledališča v običajnem pomenu — obredje; zato so korenine, ki iz njih raste italijansko gledališče, skupne vsemu evropskemu gledališču srednjega veka. Pri tem loči nabožno smer, ki izhaja iz velikonočnega praznovanja in dozori v nabožno ljudsko igro, ter svetno smer, ki se v pustnih običajih oblikuje v komedijo, v pomladnih (*Calendimaggio*) pa v resno ljudsko igro (*dramma epico*). Kakor Anglež Chambers (*The English Folk-Play*), tako torej tudi Paolo Toschi povezuje etnografijo z zgodovino gledališča. S tem je seveda ustvaril delo, ki je docela različno od istoimenske knjige Alessandra D'Ancona iz za 65 let (*Origini del teatro italiano*, 1891). Konceptija Toschijevega dela sloni na tehle načelih: 1. Vse gledališke oblike, ki se iz njih razvija naše gledališče, imajo svoj prvi in enotni izvor v obredjih. 2. Tudi komedija z vsem tistim, kar navadno imenujemo svetno gledališče, je imela spočetka nabožni značaj, samo da je nastala iz poganskih obredij. 3. To »svetno«^o gledališče (ki je, ponavljamo, nabožnega izvora) je nastalo pred krščanskim gledališčem, ostaja pri življenju tudi med njegovo nadvlado in živi do današnjih dni. Toschi mu pripisuje prednost ne samo po kronologiji, marveč tudi po važnosti. — Obsežno snov je razvrstil Paolo Toschi v petnajst zajetnih poglavij. Za uvodnim poglavjem obravnava gledališke prvine, ki so vsem obredjem skupne (spreved, lirski spev, pripoved, ples, glasba, drama itd.). Nato pokaže, da rasteča vesela in resna (»epska«^o) igra iz plodnostnih obredij. V veseli igri je glavni protagonist Pust (*Carnevale*) s svojim protiigralcem Postom (*Quaresima*), okoli obeh pa se zvrste številne demonske maske. Značilna je v oblikovani ljudski dramatikii pravda s Pustom in njegova obsodba, združena navadno s satiričnim pretresom srenjskih grehov in s Pustovo smrtjo. Posebno poglavje obravnava dramske oblike, zrasle iz ženitovanjskih običajev. Resna (»epska«^o) ljudska igra izhaja iz pomladnih obredij, ki so služila pospeševanju plodnosti in se v njih pojavlja posebljeni majnik (*Re del maggio*) s svojimi družicami ter z značilnimi plesi z meči in moreškami. Posebno ta obredja so bila na moč pripravna, da vzrasejo iz njih dramske celote (»maggi drammatici«^o). Končno obravnava še ljudska prerokovanja in napovedi kot vire dra-

matskega ustvarjanja (»zingaresche«, predstave mesecev). Poslednji del je posvečen nabožni ljudski igri, ki se je razvila iz oficijev in duhovne igre klerikov. — Delo vsebuje na koncu dragoceno bibliografijo, njegovo uporabnost povečuje imensko kazalo, ob katerem pogrešamo le še stvarno kazalo. Besedilo dopolnjuje 81 celostranskih podob na umetniškem papirju. Tisk, papir in oprema so razkošni. V vsakem pogledu delo, ki bo dolgo vrsto let služilo svojemu namenu in ob katerem se bodo oplajali raziskovalci ljudskega gledališča tudi izven Italije.

Niko Kuret

A. Millien et P. Delarue, *Contes du Nivernais et du Morvan*. Editions Erasme — Paris, 1953; 8°, XI + 298 strani.

To je prva knjiga kolekcije »Contes merveilleux des provinces de France«, s katero se je urednik Paul Delarue hotel upreti poplavi pravljicnih zbirk, preveč oddaljenih od ljudske preprostosti in brez vsakršne navedbe virov. Splošna načela kolekcije so objavljena v uvodu, kjer med drugim izvemmo za dvotirnost izdaje: vsaka zbirka namreč izide tudi posebej komentirana. Kajpada ima že navadna ali poljudna izdaja — namenjena večini bralcev in ljubiteljev pravljice — mimo tekstov tudi spremno besedo o preiskani pokrajini, o okoliščinah zbiranja, o vrednosti nabranega gradiva, o načinu pripovedovanja ipd. Komentirana izdaja — za folkloriste in znanstveno rabo — se loči od prve samo po tem, da so ji na koncu dodane obsežne opombe k posameznim pravljicam.

Ta dodatni del obsega v konkretnem primeru, pri zbirki iz pokrajin Nivernais in Morvan, štiri pole. Pravljice same — 28 po številu, lepo ilustrirane — so vzete deloma iz ostaline pesnika in folklorista A. Millienna (1858—1927), ki so ga komaj pregovorili, da svojih dragocenih zapisov folklornega gradiva ni zažgal, pač da bi jih nepoklicani ne izkoriščali in nestrokovno izdajali. K sreči pa je Milliennovo gradivo prišlo v roke pravemu človeku, sinu iste pokrajine Nivernais. To je bil Paul Delarue. Prvotno je raziskoval floro svoje ožje domovine in morda je prav čudovita Milliennova ostalina vplivala na njegovo preusmeritev k zbiranju druge vrste cvetja, k folkloristiki. Pri preverjanju Milliennovih rokopisov, pri iskanju njegovih informatorjev ali podatkov o njih je križaril po pokrajini in si tudi sam nabral dosti gradiva (nekaj primerov je uvrstil tudi v to zbirko).

Objavljena besedila pravljic so rahlo retuširana. Če je urednik pri tem nemara šel za stopnjo predaleč v svojih koncesijah poljudnosti, težnji po lepi obliki ipd., ga kajpada razumemo. Vendar mu je šteti v posebno hvalo obljubo, da bo vsakomur, ki bi želel kakršnihkoli pojasnil, zmerom rad postregel z izvirno dokumentacijo on sam ali pa Musée des Arts et Traditions populaires, kamor bojo prišli njegovi papirji, ko njega ne bo več...

Ali se za tem morda ne skriva rahla slutnja? Paul Delarue, podpredsednik francoskega etnografskega društva, mož, ki je v Franciji spet povzdignil do prave veljave ljudsko pripovedništvo (po neupravičenem podcenjevanju — J. Bédier! — in dolgotrajnem zanemarjanju), ki je v svetu obudil zanimanje za francosko pravljico in pokazal njeno nesluteno bogastvo, Paul Delarue, spreten organizator zbirateljskega in raziskovalnega dela na področju pravljice, nenavadno ustrezljiv posredovalec folklornega gradiva iz lastnih in tujih rokopisnih zbirk, ki so le po njegovi zaslugi bile dostopne tudi zamejskim interesentom, je letošnje poletje nepričakovano, za zmerom odložil pero in odšel — veliko prezgodaj — k zadnjemu počitku v svojo ljubljeno pokrajino Nivernais. Naj bojo te vrstice vsaj skromna oddolžitve spominu velikega folklorista, čigar mednarodni ugled bo gotovo še zrasel s katalogom francoskih pravljic, ki bo žal moral iziti posthumno.

Milko Matičetov